

TĂNG CƯỜNG HỢP TÁC QUỐC TẾ ĐẤU TRANH PHÒNG, CHỐNG TỘI PHẠM XUYÊN QUỐC GIA Ở VIỆT NAM TRONG THỜI KỲ HỘI NHẬP QUỐC TẾ

LÊ THẾ TIỆM *

Những năm gần đây, tình hình tội phạm xuyên quốc gia trên thế giới và trong khu vực có nhiều diễn biến phức tạp, đặc biệt là các loại tội phạm hình sự nguy hiểm, tội phạm có tổ chức, tội phạm lừa đảo, tội phạm ma túy và tội phạm khủng bố. Để phòng, chống các tội phạm này đòi hỏi phải tăng cường hợp tác quốc tế ngày càng cụ thể và sâu rộng hơn.

THẸO thống kê chưa đầy đủ của Tổ chức Cảnh sát hình sự quốc tế (INTERPOL), thời gian qua hàng năm trên toàn thế giới đã xảy ra hơn 700 vụ khủng bố, làm trên 7.000 người chết và khoảng 12.000 người bị thương (thường năm sau nhiều hơn năm trước). Các loại tội phạm hình sự nguy hiểm xuyên quốc gia như giết người, cướp tài sản, bắt cóc tống tiền, hoạt động băng nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia ngày càng tăng tại hầu hết các nước trên thế giới. Hoạt động buôn lậu ma túy xuyên quốc gia tiếp tục diễn biến hết sức phức tạp, nhiều tổ chức tội phạm buôn lậu ma túy xuyên quốc gia đã và đang hình thành từ các vùng sản xuất ma túy đến các thị trường tiêu thụ.

Hoạt động buôn người, nhất là tình trạng buôn bán phụ nữ, trẻ em cũng ngày càng gia tăng và gây ra nhiều hậu quả nghiêm trọng. Hàng năm trên thế giới có khoảng 1 triệu phụ nữ và trẻ em là nạn nhân của các vụ buôn bán người, đặc biệt là số phụ nữ bị buôn bán từ các nước đang phát triển ở khu vực châu Á, châu Phi sang các nước châu Âu, châu Mỹ hoặc phụ nữ và trẻ em từ các nước Đông Âu bị bán sang các nước Tây Âu với mục đích khai thác tình dục hoặc bóc lột sức lao động... Tình hình hoạt động của các đường dây tổ chức đưa người nhập cư bất hợp pháp trên thế giới tiếp tục gây ra

* Thượng tướng, TS, Ủy viên Trung ương Đảng, Thứ trưởng Bộ Công an

nhiều vấn đề phức tạp về an ninh trật tự của nhiều nước.

Tội phạm lừa đảo kinh tế xuyên quốc gia diễn biến phức tạp hơn về địa bàn cũng như tính chất nghiêm trọng. Theo thống kê của Interpol, trung bình mỗi năm hoạt động của các đường dây lừa đảo xuyên quốc gia trong lĩnh vực kinh tế, tài chính ngân hàng đã gây ra thiệt hại cho thế giới khoảng 10 tỉ USD. Đặc biệt là các tổ chức tội phạm lớn ở nhiều nước thậm chí đã và đang tìm cách xâm nhập vào hệ thống chính trị của các quốc gia hoặc các tập đoàn kinh tế lớn bằng các thủ đoạn đưa hối lộ, mua chuộc hoặc đe dọa các chính trị gia, các doanh nhân nhằm mục đích giành được vị trí trên chính trường hoặc trên thương trường, tăng cường quyền lực từ đó thao túng các hoạt động phạm tội của chúng. Hầu hết, các băng nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia đều mở rộng địa bàn và lĩnh vực hoạt động, do vậy, trong những thập niên gần đây nhiều băng nhóm, tổ chức tội phạm đã chủ động cấu kết, móc nối với nhau để cùng thực hiện các hoạt động phạm tội, sau đó chia sẻ lợi nhuận kinh tế thu được. Trước tình hình diễn biến của tội phạm xuyên quốc gia, trong những năm gần đây lĩnh vực hợp tác quốc tế phòng, chống loại tội phạm nguy hiểm này đã được các tổ chức quốc tế trong khu vực bàn về hợp tác trong lĩnh vực "an ninh phi truyền thống". Theo đó Chính phủ các nước ASEAN đang tích cực hợp tác trong các lĩnh vực an ninh môi trường, an ninh năng lượng, an ninh kinh tế, an ninh con người, an ninh biển, phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia, thiên tai và dịch bệnh.

Không nằm ngoài xu thế chung của thế giới, trong những năm qua, tình hình tội

phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam cũng có xu hướng tăng dần về cả số lượng vụ việc lẫn tính chất mức độ nghiêm trọng. Đã hình thành các đường dây buôn bán phụ nữ, trẻ em từ Việt Nam sang các nước trong khu vực, thậm chí đến các nước châu Âu, châu Phi... nhằm mục đích khai thác tình dục. Đã xuất hiện hoạt động của một số băng nhóm tội phạm người gốc Hoa cấu kết với các băng nhóm tội phạm xã hội đen ở trong nước để hoạt động phạm tội tại Việt Nam như bảo kê, cướp tài sản, giết người... Các hoạt động buôn lậu ma túy từ nước ngoài vào Việt Nam và ngược lại diễn biến hết sức phức tạp, xuất hiện ngày càng nhiều đường dây buôn bán vận chuyển các chất ma túy xuyên quốc gia, chủ yếu là Hê-rô-in, các loại ma túy tổng hợp, cần sa với nhiều thủ đoạn tinh vi.

Theo kết quả khảo sát của Bộ Công an phục vụ Hội thảo quốc gia phòng, chống tội phạm trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, tính đến hết năm 2008 có khoảng gần 400.000 người nước ngoài đang làm ăn sinh sống tại Việt Nam, nhiều đối tượng (khoảng trên 500 đối tượng) là người nước ngoài mang quốc tịch từ các nước thuộc châu Phi nhập cảnh Việt Nam theo nhiều mục đích khác nhau như du lịch, thương mại... Sau khi hết hạn thị thực tạm trú ở Việt Nam, họ không xuất cảnh theo quy định mà cư trú chây lì và hình thành một số băng nhóm cấu kết với các đối tượng là người Việt Nam để tổ chức đưa người nhập cư bất hợp pháp vào Việt Nam, buôn bán phụ nữ và trẻ em, thực hiện hoạt động lừa đảo phụ nữ để tổ chức vận chuyển thuê ma túy từ Việt Nam ra nước ngoài; tổ chức lừa đảo chiếm đoạt tài sản, trộm cắp ở Việt Nam. Địa bàn hoạt động chủ yếu của số đối

tượng đó tại Thành phố Hồ Chí Minh và các tỉnh lân cận. Một đặc điểm nổi lên về tình hình tội phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam là đã có nhiều đối tượng người nước ngoài lợi dụng những thành tựu khoa học - kỹ thuật tiên tiến để thực hiện nhiều hoạt động phạm tội mới, như lừa đảo bằng thẻ tín dụng, lừa đảo trong việc thực hiện hợp đồng kinh tế qua mạng in-tơ-nét, lừa đảo phí trả trước, trộm cắp cước phí viễn thông quốc tế.

Trước tình hình diễn biến phức tạp của các loại tội phạm mới trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, Đảng, Nhà nước và Chính phủ đã ban hành nhiều nghị quyết, chính sách và chỉ thị về lĩnh vực hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm và tư pháp hình sự. Theo đó, trong những năm qua với sự nỗ lực của các lực lượng chức năng và kết hợp chỉ đạo chặt chẽ của các ngành, các cấp từ Trung ương đến các địa phương công tác hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm đã đạt được nhiều kết quả, góp phần ổn định tình hình an ninh chính trị và trật tự an toàn xã hội của đất nước. Nước ta đã chủ động hội nhập quốc tế, tham gia tích cực các khuôn khổ hợp tác đa phương và song phương trong phòng ngừa, tổ chức đấu tranh trấn áp các loại tội phạm và đã đạt được nhiều kết quả đáng khích lệ. Thông qua các kênh hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm như hợp tác INTERPOL/ASEANAPOL (Tổ chức Cảnh sát các nước ASEAN) cùng với sự phối hợp chặt chẽ của các bộ, ngành liên quan như Bộ Ngoại giao, Viện Kiểm sát nhân dân tối cao và Tòa án Nhân dân tối cao... đã thực sự tạo ra thế chủ động trong hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm và tư pháp hình sự trong thời kỳ hội nhập.

Theo thống kê của Bộ Công an, từ năm 1991 đến 2007 cả nước đã thụ lý điều tra

gần 1.000 vụ phạm pháp hình sự có yếu tố nước ngoài liên quan đến hơn 1.600 đối tượng trong đó có hơn 500 đối tượng là người nước ngoài thuộc 41 loại quốc tịch khác nhau đã vi phạm pháp luật Việt Nam bị xử lý hình sự,... phối hợp thực hiện gần 400 yêu cầu liên quan đến tương trợ pháp lý về hình sự, trong đó có 200 yêu cầu về lấy lời khai bị can của các vụ án, các nhân chứng và người bị hại liên quan đến các vụ án có yếu tố nước ngoài, hơn 400 yêu cầu về việc chuyển giao hồ sơ, vật chứng liên quan đến các vụ án đã khởi tố điều tra...

Trong gần 20 năm qua, Cảnh sát Việt Nam thông qua kênh hợp tác INTERPOL đã tiếp nhận và xử lý khoảng 30.000 lượt thông tin về hợp tác quốc tế đấu tranh phòng, chống tội phạm có yếu tố nước ngoài, tội phạm xuyên quốc gia liên quan đến Việt Nam; đã phối hợp điều tra khám phá, bóc gỡ hàng chục đường dây vận chuyển ma túy xuyên quốc gia từ nước ngoài vào Việt Nam và ngược lại. Kết quả điều tra khám phá và xử lý tội phạm của các lực lượng chức năng đã góp phần kiềm chế và ngăn chặn kịp thời các hoạt động buôn lậu ma túy xuyên quốc gia đang diễn biến hết sức phức tạp ở Việt Nam... Các đơn vị nghiệp vụ chức năng trong nước đã phối hợp với các cơ quan thi hành pháp luật nước ngoài điều tra khám phá nhiều vụ án kinh tế nghiêm trọng có yếu tố nước ngoài, đã phát hiện 300 vụ lừa đảo xuyên quốc gia gây thất thoát tài sản nhà nước hàng trăm tỉ đồng...

Những năm qua, thông qua kênh hợp tác với INTERPOL, ASEANAPOL, Cảnh sát Việt Nam đã phối hợp với các cơ quan chức năng các nước bắt giữ được hàng trăm đối tượng ở nước ngoài và đưa về Việt Nam để

xử lý; phát hiện, bắt giữ, bàn giao hàng trăm đối tượng truy nã quốc tế bỏ trốn vào Việt Nam cho các cơ quan chức năng của nước ngoài. Hợp tác lệnh truy nã quốc tế với INTERPOL đã phần nào phát huy hiệu quả trong quản lý được di biến động của các đối tượng; đồng thời đã có tác dụng răn đe đối với các đối tượng khác có ý định trốn ra nước ngoài và ngược lại.

Tuy nhiên vẫn còn những khó khăn, vướng mắc trong phối hợp phòng, chống tội phạm có yếu tố nước ngoài, tội phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam

- Về hành lang pháp lý: Hệ thống pháp luật trong nước ngày một hoàn thiện, nhưng chưa thực sự đồng bộ, chưa thay đổi kịp so với những diễn biến và sự phát triển của quá trình hội nhập kinh tế quốc tế; chưa tạo được hành lang pháp lý thật sự thuận lợi cho các lực lượng thi hành pháp luật trong thực thi nhiệm vụ. Đến nay, Việt Nam đã ký 17 hiệp định tương trợ tư pháp về dân sự, hình sự và hiệp định dẫn độ tội phạm với 16 nước. Tuy nhiên, do sự khác biệt về chính sách hình sự, mối quan hệ đối ngoại còn nhiều điểm chưa tương đồng... nên nhiều yêu cầu về tương trợ hình sự và dẫn độ còn khó khăn, hiệu quả chưa cao.

- Về tổ chức lực lượng chuyên trách và cơ chế phối hợp trong hợp tác quốc tế đấu tranh phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia, tội phạm có yếu tố nước ngoài ở Việt Nam: Phân tích, đánh giá tình hình thực tế cho thấy trong quá trình hội nhập kinh tế quốc tế đã xuất hiện nhiều loại tội phạm mới mang tính xuyên quốc gia như đề cập ở trên. Trong khi đó lực lượng chuyên trách về phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam chưa thật sự được các ngành quan

tâm chỉ đạo một cách tổng thể từ Trung ương đến lực lượng chức năng ở các địa phương hoặc nếu có thì việc tổ chức lực lượng chức năng ở địa phương chưa thống nhất, còn chồng chéo; chưa đáp ứng được yêu cầu thực tế. Hơn nữa kiến thức chuyên môn, kinh nghiệm trong hợp tác quốc tế, hiểu biết về pháp luật quốc tế, kiến thức ngoại ngữ và kỹ năng sử dụng các loại phương tiện kỹ thuật hiện đại cùng với việc trang bị các phương tiện kỹ thuật hiện đại phục vụ yêu cầu về hoạt động phòng, chống tội phạm mới của lực lượng thực thi pháp luật nói chung còn hạn chế.

Việc xây dựng lực lượng chuyên trách làm công tác hợp tác quốc tế về tương trợ tư pháp hình sự và dẫn độ tội phạm còn bị động, chưa bài bản. Mặc dù Luật Tương trợ tư pháp về hình sự của Việt Nam đã có hiệu lực từ ngày 1-7-2008, nhưng do chưa có Thông tư hướng dẫn thi hành nên việc áp dụng pháp luật và tổ chức phối hợp thực hiện giữa các bộ, ngành, các cơ quan chức năng từ Trung ương đến địa phương còn gặp nhiều khó khăn, bị động, mang tính hình thức, chưa hiệu quả. Thủ tục hành chính vẫn là vấn đề bất cập ảnh hưởng nhiều đến hiệu quả chuyên môn. Cơ chế phối hợp trao đổi thông tin, hỗ trợ lẫn nhau giữa các ngành chức năng chưa thực sự đạt hiệu quả cao.

- Dự báo về tình hình tội phạm xuyên quốc gia cũng như xu thế hợp tác phòng, chống tội phạm trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế: Trong những năm tới, hội nhập kinh tế quốc tế sẽ vẫn tiếp tục là mối quan tâm hàng đầu của Đảng và Nhà nước. Bên cạnh những thuận lợi để phát triển kinh tế đất nước, chúng ta cũng phải đối mặt với không ít thách thức trên mọi lĩnh

vực kinh tế, xã hội và đặc biệt là lĩnh vực an ninh, quốc phòng. Trong đó, vấn đề tội phạm xuyên quốc gia sẽ tiếp tục diễn biến ngày một phức tạp.

Theo cảnh báo của INTERPOL, các đối tượng phạm tội tiếp tục lợi dụng sự khác biệt giữa hệ thống pháp luật của các nước trên thế giới trong việc điều chỉnh một số quan hệ xã hội mới để thực hiện hành vi phạm tội, nhất là lợi dụng sự thiếu kinh nghiệm của các lực lượng điều tra về lĩnh vực tài chính ngân hàng, về chống rửa tiền... để câu kết thực hiện tội phạm. Bọn tội phạm sẽ lợi dụng một số nước chưa hoàn thiện đạo luật riêng điều chỉnh các hành vi nêu trên hoặc lợi dụng việc quy định không chặt chẽ để thực hiện hành vi phạm tội. Các tổ chức tội phạm xuyên quốc gia có xu hướng móc nối chặt chẽ với nhau để tổ chức thực hiện tội phạm và đối phó với các cơ quan thực thi pháp luật. Hoạt động của các băng nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia tiếp tục câu kết, mở rộng địa bàn và lĩnh vực tội phạm. Bọn tội phạm sẽ có xu hướng tìm cách móc nối để có được quyền lực về mặt chính trị nhằm bao che cho các hoạt động phạm tội và để thực hiện các hành vi tham nhũng. Xu thế hình thành các băng nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia sẽ dựa trên cộng đồng những người cùng quốc tịch đang làm ăn, sinh sống và du lịch tại các nước sở tại.

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và trước những diễn biến phức tạp về các lĩnh vực như tình trạng xung đột tôn giáo, sắc tộc, khủng bố, tội phạm xuyên quốc gia diễn ra ở nhiều nơi đã, đang và sẽ gây ra những bất ổn về an ninh trật tự của nhiều nước trên thế giới và khu vực. Hợp tác quốc tế về lĩnh vực phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia

không chỉ dừng lại ở các quy định pháp lý khung chung chung mà xu thế mở rộng phạm vi hợp tác, phương thức và biện pháp hợp tác trong lĩnh vực phòng ngừa tội phạm và tư pháp hình sự đa phương và song phương sẽ ngày càng cụ thể, sâu rộng hơn. Xu hướng của số đông các đối tượng phạm tội bỏ trốn là tìm cách sang nước mà các bên chưa ký kết Hiệp định tương trợ tư pháp hình sự và dẫn độ tội phạm nhằm hy vọng không bị bắt giữ, dẫn độ...

Trong thời gian tới, xu thế tăng cường cơ chế, khuôn khổ hợp tác đa phương, song phương trong lĩnh vực phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia với sự tham gia của các lực lượng chức năng của các nước trên thế giới và khu vực sẽ tiếp tục được đẩy mạnh trên các mặt sau: Cơ quan thi hành pháp luật của các nước sẽ có xu thế tăng cường, mở rộng cơ chế, khuôn khổ hợp tác đa phương, song phương. Xu thế tăng cường hợp tác về lĩnh vực an ninh, quốc phòng giữa các quốc gia trong khu vực, các nước có chung đường biên giới sẽ ngày càng thắt chặt. Xu thế hợp tác trong lĩnh vực đào tạo cho các lực lượng thi hành pháp luật về lĩnh vực phòng ngừa tội phạm và tư pháp hình sự sẽ được tăng cường cả về nội dung, phù hợp với xu thế hội nhập của các nước theo hướng tập trung theo khu vực.

Trước tình hình trên chúng ta cần tập trung thực hiện một số nội dung về phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế như sau:

Một là, cần xác định rõ tầm quan trọng của công tác phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia trong thời kỳ hội nhập là một trong những nhiệm vụ trọng tâm của các cấp, các

ngành và toàn xã hội trong công cuộc xây dựng và bảo vệ tổ quốc. Đảng, Chính phủ tiếp tục chỉ đạo cả hệ thống chính trị từ Trung ương đến địa phương đổi mới tư duy lãnh đạo trong công tác phòng, chống tội phạm; từ tư duy quốc gia sang tư duy khu vực và toàn cầu; từ thụ động đối phó sang chủ động tấn công; cần chủ động nghiên cứu, phân biệt rõ đối tượng và đối tác để vừa hợp tác vừa đấu tranh; đồng thời phải gắn chiến lược hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm với chiến lược an ninh quốc phòng và đường lối đối ngoại...

Hai là, tăng cường hội nhập quốc tế về lĩnh vực phòng, chống tội phạm, nhất là lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự, dẫn độ bảo đảm chủ động phòng ngừa và hợp tác có hiệu quả trong đấu tranh trấn áp tội phạm xuyên quốc gia ở Việt Nam. Tăng cường việc ký kết, tham gia các điều ước quốc tế đa phương, song phương về phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia. Theo đó, ưu tiên việc ký kết các hiệp định tương trợ tư pháp hình sự và dẫn độ song phương với những nước trong khu vực, đặc biệt là các nước láng giềng, các nước có nhiều yêu cầu về hợp tác phòng, chống tội phạm xuyên quốc gia hoặc những nước có số đông cộng đồng người gốc Việt Nam đang làm ăn sinh sống trên thế giới và khu vực.

Ba là, tiếp tục triển khai sâu rộng nhằm hoàn thành thực hiện các Đề án của Chương trình quốc gia phòng, chống tội phạm, Chương trình hành động phòng, chống tội phạm buôn bán phụ nữ và trẻ em, Kế hoạch tổng thể phòng, chống ma túy... Từ đó đề ra Chiến lược quốc gia về phòng, chống tội phạm ở Việt Nam đến năm 2020. Theo đó, tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật trong nước theo hướng phù hợp với xu thế hệ

thống pháp luật của quốc tế và các nước; hình sự hóa những hành vi vi phạm pháp luật mới chưa được quy định trong pháp luật hình sự của Việt Nam nhằm đáp ứng yêu cầu của hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Khẩn trương thể chế hóa những nội dung quy định trong Công ước chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia của Liên hợp quốc mà Việt Nam đã ký kết tham gia thành các chế định, chế tài cụ thể trong pháp luật của quốc gia. Trước hết cần xây dựng, hoàn thiện một số đạo luật nhằm điều chỉnh kịp thời những hành vi vi phạm pháp luật của Việt Nam đang nổi lên như Luật Chống rửa tiền, Luật Tịch biên tài sản do phạm tội mà có, Luật Kiểm soát tiền tệ, Luật Chống buôn người.

Bốn là, cần tổ chức các lực lượng chuyên trách chống tội phạm xuyên quốc gia theo cơ chế phối hợp đồng bộ giữa các cơ quan, ban ngành từ Trung ương đến địa phương, bảo đảm chủ động phòng ngừa, phát hiện điều tra và xử lý tội phạm triệt để. Tiếp tục mở rộng quy mô và chất lượng đào tạo cán bộ thi hành pháp luật theo hướng chú trọng vấn đề đào tạo, huấn luyện kiến thức, các kỹ năng và kinh nghiệm thực tiễn về công tác phòng, chống tội phạm nói chung và tội phạm xuyên quốc gia nói riêng theo chức năng của mỗi ngành. Xây dựng đội ngũ cán bộ chuyên trách có kiến thức chuyên sâu về nghiệp vụ, am hiểu pháp luật quốc tế, ngoại ngữ, tin học và kinh nghiệm, đồng thời đầu tư về kinh phí, trang thiết bị, phương tiện nghiệp vụ phục vụ hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm đáp ứng kịp thời yêu cầu hợp tác quốc tế phòng, chống tội phạm của mỗi lực lượng chức năng từ Trung ương đến địa phương. □